

“Moğolların Gizli Tarihinde” Türkçe Unsurlar

V. İ. Rassadin**

Çevirenler: Reshide Adzhumerova***

Arş. Gör. Emine Atmaca****

1240 yılına ait “Moğolların kutsal destanı”, Orta Çağ Moğol Edebiyatının en önemli tarihî eserlerinden biridir. Keşfinin üzerinden 150 yıl geçmiş olmasına rağmen destan, bugün ilim adamlarının dikkatini hala çekmekte ve üzerinde çok sayıda araştırma yapılmaktadır. Ancak diyemeyiz ki, eser, her yönüyle ele alınmıştır. Destanın dilbilimsel yönü, özellikle de kelime dağarcığı ve kelimelerin etimolojisi en az çalışma yapılan alanlardır.

“Moğolların Kutsal Destanı” adlı eser, metin olarak uzun olduğundan dilbilimcilerin nazarında özel bir önemi vardır; çünkü bu eser, XIII. yüzyıl Moğol toplum yaşantısından bahseder ve içerisinde çok sayıda semantik grupları kapsar ve bu kelimeler, o dönemin Moğolları tarafından rahatça anlaşılmiş ve kullanılmıştır. Diğer bir deyişle bu eser, Moğolcanın 750 yıl öncesi kelime dağarcığının en önemli katmanını oluşturur. Bu nedenle karşılaştırmalı Moğolca eğitiminde, “Moğolların Kutsal Destanı” adlı eser çok değerli bir malzeme sağlar. Moğol Dilleri tarihinin öğreniminde, bu eserin kelime dağarcığındaki alıntı kelimelerin öğrenimi büyük merak uyandırır. Çünkü zaman açısından “Moğolların Kutsal Destanı”nın dili, Çağdaş Moğol lehçelerine nazaran Eski ve

* Bu makale, “Moğolların Gizli Tarihi”: kaynak bilimi, filoloji, tarih (Novosibirsk, Nauka, 1995) kitabında yayımlanmıştır.

** Prof. Dr. Rassadin Valentin İvanoviç, 1992 yılından bu yana Ulan Ude şehrindeki Buryat Devlet Üniversitesi Orta ve Doğu Asya dilleri bölüm başkanıdır. 12 Kasım 1939 yılı Rusya Pskov şehri doğumludur. Fizik Matematik bilimleri doktorudur. Bilimsel çalışmalarının esas alanları: Moğol dili, Türkoloji, Karşılaştırmalı Türk-Moğol Dilbilimi, Altay dilleri. Yüksek lisans tezi: “Çağdaş Tofalar dili söz varlığı”; Doktora tezi: “Tofalar Dilinin Türk Dilleri arasındaki yeri”.

“Kutsal Destan”, Moğolların eski yazılı abidesidir. 1240 yılında Ugedey Han zamanında yazıldığı tahmin ediliyor. Abidenin orijinali saklanmamıştır. Elimize ulaşan en eski nüsha Çin harfleriyle yazılı ve Çinceye çevirisi olan Moğol metnidir. Bu transkripsiyon Çinlilerin Moğolcayı öğrenmeleri amacıyla 14 yüzyılın sonunda yapılmıştır. Abidenin dilinde, çok sayıda Moğolca arkaik unsur vardır. Poppe, bu eserin dilinin Doğu Orta Moğol lehçesine ait olduğu görüşündedir.

Destan, Moğolların dili, tarihi ve geçmişi hakkında bilgi veren çok değerli bir eserdir. Hem halk edebiyatından şiir örneklerini, hem de düz metinleri (efsane, destan, sade konuşma dili) kapsar. Eserin çevirisi ilk olarak 1866 yılında Pekin’deki Rus misyonerliğin üyesi Palladiy tarafından yapılmış ve yayımlanmıştır.

*** Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi reshidekirim@gmail.com

**** Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi (eatmaca@sakarya.edu.tr; eatmaca07@hotmail.com)